

Divattörténeti zárvány a szocializmusból

ROTSCHILD KLÁRA-KIÁLLÍTÁS A MAGYAR NEMZETI MÚZEUMBAN

A Nemzeti Múzeumban különleges tárlatot tekinthetünk meg április végéig, egy 1934-ben nyitott ruhasalon történetéről és vezetőjéről, Rotschild Kláráról, aki a történelem fordulatai között szakmai tudásával, személyiségével és kapcsolatrendszerével közel negyven éven keresztül győzte meg az aktuális elit hölgyeit (és azt, aki elég tehetős volt hozzá), hogy Rotschild-ruhára van szükségük.

Simonovics Ildikó, a kiállítás kurátora doktori disszertációjában 2015-ben még szükségesnek látta leszögezni: arra törekszik, hogy a divattörténetet Magyarországon önálló tudományágként ismerjék el. Ez az újabb figyelemreméltó vállalása, a Rotschild-projekt, amelyet a sajtó működésének és a közönség szempontjainak is megfelelően tált, bizonyára közelebb visz a célhoz.

Clara Szalon: Ékszerkabát | Clara Salon: Jewel coat | 1974, lurex-viszkóz alap, üveg- és teklagyönggyökkel készült kézi gyöngyhímzés (magántulajdon)
Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

(Szerencsés pillanat volt, hogy március közepéig egy Rotschild alkalmi ruhát megtekinthettünk a Kiscelli Múzeum *Ragyogj! Divat és csillogás* című kiállításán is, egy másik F. Dózsa Katalin-tanítvány, Szatmári Judit Anna kurátori munkájának eredményeként.)

Néhány rövidebb publikációtól eltekintve (például F. Dózsa írásai) a második világháború utáni viselettörténet (sokszor más tudományterületek felől közelítő) hazai kutatásainak eredményei az utóbbi két évtizedben jelentek meg. Meghatározó ezen a téren Simonovics Ildikó munkássága, például a Budapesti Történeti Múzeumban 2007-ben rendezett kiállítás, a *Kirakat: Divat a szocializmusban*, majd a kiállítás mellett rendezett konferencia anyagából Valuch Tiborral szerkesztett kötet: *Öltöztessük fel az országot! Divat és öltözködés a szocializmusban* (Argumentum Kiadó, Budapest, 2009). Talán a divattörténet tárgyából, vagy a vizsgált időszak viszonylagos közelségéből is adódik az az akadémiai rendszerben szokatlanul lendületes és könnyed attitűd, hogy egy kutató nem marad meg a múzeumok és tudományos publikációk világában, hanem bevonja a közönséget: a 2007-es kiállításához például tartozott egy honlap, ahova személyes történeteket és korabeli ruhacímkek fotóit lehetett feltölteni. Simonovics Ildikó ezúttal is ellenállhatatlan lendülettel képviselte a Rotschild Klára-

témát a sajtóban, és a kiállításon is szokatlan eszközöket alkalmazott.

Az utóbbi években végzett kutatásának eredménye ez a kiállítás és a tavalyi év végén megjelent kötete: *Rotschild Klára. A vörös divatdiktátor*. Jaffa Kiadó, 2019. (A könyv alcímét – kiadói javaslatra – sajnos nem tették idézőjelek közé.)

A szocialista divat ellentmondásaihoz egy sajátos jelenségen át közelít, amit könyvében és a kiállításon is zárványnak nevez. Rotschild Klára alakját és a történelmi fordulatok közt vezetett szalonját helyezi a vizsgálat középpontjába, hogy a két világháború közti divatházat az államosítást követően – ekkor már Különlegességi Női Ruhaszalon néven – hogyan emelték ki a piaci törvények közül egy új, változásoktól ódzkodó rendszerben. Hogy hogyan rögzült a kádári kirakatpolitika következtében az egyedi megrendelésre készülő kézműves iparomunka modellje a tömeggyártás felé haladó korban, felhasználva egy rendkívüli divatszakember tudását – 1969-től Clara Szalon néven –, s így az öltözködés erős vizuális üzenetével még kontrasztosabbá téve egy egyenlőséget hirdető rendszer egyenlőtlenségeit. (A kiállítás apropóján a *Kelet „Diorjai”* címmel konferenciát rendeztek a szocialista blokk országainak Rotschild Klaráéhoz hasonlítható karriert befutó szereplőiről.)

Clara. Rotschild Klára – Divatkirálynő a vasfüggöny mögött című kiállítás (részlet)

Clara. Klára Rotschild – Fashion Queen behind the Iron Curtain (exhibition photo) | Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2019–2020

Fotó: Nagy Z. László / Magyar Nemzeti Múzeum

Clara. Rotschild Klára – Divatkirálynő a vasfüggöny mögött című kiállítás (részlet) | Clara. Klára Rotschild – Fashion Queen behind the Iron Curtain (exhibition photo)

Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2019–2020

Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

Simonovics Ildikónak nem volt könnyű dolga: kevés dokumentum maradt fenn, a kutatás kezdetén közgyűjteményben mindössze három Rotschild-öltözetet őriztek (a kiállításra száz darabot sikerült összegyűjteni), Rotschild Klára pedig maga is erőteljesen építette a saját mítoszát – ezekből kellett rekonstruálnia a valódi történetet. Könyvében tudományos publikációhoz képest zavarba ejtően könnyed stílusban dolgozza fel a kiterjedt kutatómunkát – a levéltári kutatás során maradt homályos pontok tisztázása érdekében a korabeli sajtótermékekre is kiterjesztve a figyelmet – és azt a harminc interjút, amit Rotschild Klára rokonaival, a még elérhető egykori munkatársakkal, barátokkal és kliensekkel készített.

A kiállítás egyik helyszínét, a Kertészházat felújítása óta Geraldine-háznak nevezik, Apponyi Geraldine, a Nemzeti Múzeum egykori munkatársa után. Különös együttállás, hogy a későbbi albán királyné maga is viselt Rotschild-ruhát. A Kertészház kiállítótérnek kis méretű, nincs egészen kétszáz négyzetméter. A kurátor és a rendezés előnyt kovácsolt ebből az adottságból: különleges intimitása van a helyszínnek, a méretekből adódóan a néző gondolatban a kiállítótér helyett a szalonba léphetett, és ezt még inkább megerősítették a látogatóval egy szintben elhelyezett darabok, amelyeket nem rejtettek üveg mögé. Rafinált ötletekkel fokozták tovább ezt a szokatlan érzetet: Zólyomi Zsolt parfümőr egy nehéz, púderes, francia kölnis illattal idézi meg a kiállítótérben az egykori szalonhangulatot. Különösen szellemes az évszakoknak megfelelő gardróbváltás: tél végén az őszi–téli kollekció tavaszi–nyárirra váltott, amivel Simonovics egyúttal megkétszerezte a kiállítható anyagot, akár ismételt látogatásra is inspirálva az érdeklődőket.

Clara. Rotschild Klára – Divatkirálynő a vasfüggöny mögött című kiállítás (részlet) | Clara. Klára Rotschild – Fashion Queen behind the Iron Curtain (exhibition photo)

Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2019–2020

Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

A három teremre szabott tematikában a központi, aranszín térbe lépve Rotschild Klára élete kerül fókuszba. Egy fotókkal gazdagított idővonal foglalja el a főfalat: itt mutatják be a szalon első, a szocialista rendszer előtti időszakát fényképeken és korabeli filmrészleteken keresztül. Sajnos ebből az időből nem találunk öltözeteket a kiállításon, talán nem maradt meg semmi, talán nem fért bele a koncepcióba (és a rendelkezésre álló térbe). Láthatjuk viszont Rotschild Klára második világháború előtti karrierjének csúcсарól Horthy István és Edelsheim Gyulai Ilona esküvői képét; de ugyanebben a térben lóg Kádár Jánosné visszafogott selyemburett kosztümje is.

A bal oldali, fekete teremben szerepel tizenkét ruhamodell és a műhely működését bemutató interjúrészletekből felépülő film. A központi tér jobb oldalán, a fehér teremben a szalon ülőgarnitúrája kapott helyett, fölötte falra vetítve egy divatbemutató zajlik, körben kettésével álldogáló, Chanel típusú kosztümöket viselő babák. Itt fut a szalonról készült film is, archív felvételekből, fotókból és Simonovics interjúból. A pinceszinten kerültek bemutatásra a megmaradt divatrajzok és az egyetlen megtalált modellkönyv, valamint a látogatókat és a mostani magyar tervezőket is bevonó ötlet: a Rotschild Klára szalonjában használt anyagokhoz hasonló, tapintható anyagminták Hegedűs Zsanett-től (az AIAIÉ márka tervezőjétől), és két rekonstruált és felpróbálható Rotschild-öltözet Benes Anitától (a Daalarna tervezőjétől).

Clara Szalon: Chanel jellegű kosztüm | Clara Salon: Chanel-style suit | 1970-es évek második fele, moher-gyapjú keverék (magántulajdon)
Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

Különlegességi Női Ruhaszalon: Chanel típusú kabát | Exquisite Lady Dress Salon: Chanel-style jacket
1967 körül, gyapjú-moher keverék szövet, ékszergombokkal (MNM Textilgyűjtemény)

Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

Különlegességi Női Ruhaszalon: Esküvői ruha
 Exquisite Lady Dress Salon: Wedding dress
 1962, lurex-poliészter jacquard-brokát (MNM Textilgyűjtemény)
 Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

Clara Szalon: Nappali ruha
 Clara Salon: Street dress
 1970 körül, selyemburett (magántulajdon)
 Fotó: Kardos Judit / Magyar Nemzeti Múzeum

Az egész kiállításban meghatározó a ruhák (egykori) viselőinek, tulajdonosainak jelenléte: megszólalnak a filmekben, és Simonovics Ildikó minden esetben bemutatja az adott ruhadarabot fotón, viselés közben is, amikor ilyen emlék rendelkezésre áll. Izgalmasak a ritmusváltások a változó minőségű, különböző időszakokat rögzítő fotókkal és a prezentált ruhadarabokkal. A kurátor láthatóan legalább annyira lényegesnek tartja a személyes történetet, mint magát az öltözéket.

A kiállítás koronája a Nemzeti Múzeum főépületében, a Rotundában van: az esküvői ruhák egy grandiózus körben elhelyezve. Ez egy utalás, Rotschild Klára a divatbemutatói végén mindig egy esküvői ruhás manökennel vonult be, és általában az ember életében is ez az az alkalom, amely a viseletkutatás szempontjából is jól megfogható: az a

különleges öltözék, amiről jellemzően jó minőségű fotó készül.

A Rotschild-ruháknak nincs sajátos, jellegzetes stílusuk – hacsak a kivitelezés minőségét nem tekintjük annak –, a kiállítási koncepció magának a szalonnak, és a szalonon átsugárzó, azt évtizedeken keresztül, a drasztikusan változó feltételek között is lényegében azonosnak megtartó, önmagát érvényesítő személyiségnek állít emléket.

SZABÓ Emma Zsófia
 művészettörténész

(Clara. Rotschild Klára – Divatkirálynő a vasfüggöny mögött. Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2019. november 16. – 2020. április 30.)